
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК [351.75:796.332](477)

В.Я. Покайчук

кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ

Розглянуто проблеми діяльності сил охорони правопорядку щодо запобігання вчиненню злочинів та правопорушень під час проведення футбольних матчів.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, футбольний матч, спеціальна поліцейська операція, офіцер футбольної розвідки, споттер, Національний футбольний інформаційний пункт, серґраґація уболівальників, міжнародні футбольні матчі.

На сьогодні українська держава, відповідно до взятих на себе обов'язків перед європейською спільнотою, вживає заходів, спрямованих на формування та подальше вдосконалення нормативно-правової бази в галузі спорту. Особливої актуальності зазначене питання набуло із здобуттям права на проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р., що стало надзвичайною подією для загально-економічного розвитку України, оскільки дало змогу за короткий термін мобілізувати ресурси та реалізувати проекти, які за інших умов вимагали б досить тривалого часу. Завдяки цій події під жорстким контролем УЄФА національне законодавство в зазначеній галузі суттєво змінилось у бік інтеґрації до правового поля Європейського Союзу.

Актуальність зазначених питань зумовлена необхідністю вирішення завдань, що стоять перед Україною у зв'язку з розбудовою демократичної, правової, соціальної держави, запровадження системи "європейських цінностей" у практику діяльності державних інституцій та механізми регулювання всіх сфер життєдіяльності суспільства. Осторонь цього процесу не стоїть і такий напрям діяльності держави, як реагування сил охорони правопорядку на негативні явища соціально характеру під час організації та проведення міжнародних футбольних матчів, забезпечення безпеки й правопорядку та вжиття превентивних заходів. Це набуло відображення в позиції УЄФА, яка визначила забезпечення безпеки та правопорядку пріоритетним напрямом діяльності сил охорони правопорядку при

проведенні будь-якого футбольного матчу під еґідою УЄФА.

На сьогодні на основі дослідження досвіду діяльності поліції під час проведення футбольних чемпіонатів 2004, 2006, 2008 рр., міліції України та поліції Республіки Польща під час проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу (ЄВРО 2012), а також спираючись на досвід проведення міжнародних футбольних матчів футбольними клубами України в рамках Ліги чемпіонів УЄФА (*UEFA Champions League*) та Ліги Європи УЄФА (*UEFA Europa League*), слід звернути увагу на фактичний перехід сил охорони правопорядку під час масових заходів спортивного характеру в режим спеціальної операції, яка стає реакцією на виникнення проблем, пов'язаних з порушенням громадського порядку та хуліганськими проявами з боку уболівальників, можливість вчинення терористичного акту, злочинів проти життя, здоров'я, волі, честі та гідності, власності, громадського порядку й моральності.

Загальнотеоретичним підґрунтям для дослідження проблеми є наукові праці: О.М. Бандурки, А.В. Басова, О.К. Безсмертного, П.В. Дерев'янка, О.Ф. Долженкова, Ю.В. Дубка, Т.В. Епура, О.Г. Комісарова, М.В. Корнієнка, С.О. Кузніченка, В.А. Лаптія, Ю.Б. Оболенського, О.В. Павлова, В.М. Плішкіна, В.В. Посметного, М.Б. Саакяна та ін. Однак, незважаючи на досить ґрунтовні наукові розробки цих авторів, питання виствітлено недостатньо, що й зумовило мету дослідження, яка полягає в ґрунтовному аналізі практики організації охорони громадського порядку під час проведення футбольних матчів в Україні та обґрунтуванні доцільності й практичної необ-

хідності узагальнення уявлень про охорону громадського порядку під час проведення футбольних матчів, які склалися в практиці поліції країн Європи.

На нашу думку, забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення футбольних матчів досягається, перш за все, комплексним підходом до вирішення проблеми хуліганських проявів і насильства, використання зброї, вибухових речовин та інших небезпечних предметів з боку уболівальників.

По-друге, заходи в зазначеній сфері слід починати з проведення профілактичної роботи в середовищі футбольних уболівальників та запобігання вчиненню правопорушень і злочинів.

1. Організація зустрічей з уболівальниками й пресою. Ці заходи рекомендується проводити за допомогою фан-клубів, служби безпеки команд, активу уболівальницьких рухів. Обов'язки співробітників міліції полягають у постійному обміні інформацією щодо активності футбольних уболівальників і відомих порушників громадського порядку.

2. В інструкціях і директивах поліції іноземних держав існує чітко сформульована концепція забезпечення безпеки й правопорядку при проведенні масових заходів спортивного характеру, відповідно до якої для забезпечення безпеки та правопорядку під час підготовки й проведення масового заходу проводиться "спеціальна поліцейська операція", складовими якої є мобілізаційна готовність і активна профілактична робота на всіх етапах масового заходу.

До мобілізаційної готовності поліцейська теорія зараховує комплекс організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оптимальної розстановки сил та засобів охорони правопорядку й розробку плану дій. Практика проведення спеціальних поліцейських операцій передбачає, що для виконання завдань, пов'язаних з ефективним забезпеченням правопорядку під час підготовки та безпосереднього проведення заходу, поліцейські сили зводяться в одну групу. Керівним оперативним органом виступає штаб на чолі з представником управління поліції.

Начальник штабу володіє всією повною повноважень щодо координації діяльності виділених йому сил і засобів та управління процесом оперативної взаємодії мобільної групи з представниками місцевої влади й цивільних відомств, що мають стосунок до організації масового заходу.

Резервами для розширення мобільної групи можуть бути співробітники місцевого департаменту поліції, для яких збільшується тривалість чергування, або додаткові сили, що залучаються із сусідніх департаментів відповідно до заздалегідь укладених контрактів, або "спеціальні поліцейські підрозділи" загального резерву.

3. Значної уваги потребують питання координації й взаємодії з представниками служб боротьби з тероризмом та іншими спеціалізованими правоохоронними органами, які здійснюють оперативну "зачистку" об'єктів дислокації учасників і гостей заходу з метою виявлення вибухових і отруйних речовин та інших предметів, небезпечних для життя й здоров'я громадян.

4. Розстановка сил та засобів охорони правопорядку на оперативних ділянках для виконання завдань запобігання та припинення різних проявів антигромадської поведінки, локалізації та нейтралізації кризових ситуацій, контролю за неорганізованим рухом уболівальників, яка будується на принципі розумної достатності сил та засобів. Підтримання правопорядку на об'єктах проведення масових заходів спортивного характеру повинно здійснюватись мінімально необхідною кількістю співробітників сил охорони правопорядку у форменому одязі, яка в умовах експресивного натовпу в ряді випадків може виявитися додатковим чинником стимулювання агресивної поведінки уболівальників.

5. Сегрегація й супровід уболівальників, починаючи з моменту їх прибуття до міста, у якому проводиться захід (залізничний вокзал, автовокзал, аеропорт та межі регіону залежно від виду транспортного засобу, яким прибувають уболівальники). Розміщення фанів команд у секторах на різних (протилежних) секторах спортивної споруди.

Під час проведення міжнародних футбольних матчів додаткової уваги потребують проблеми, пов'язані з прибуттям на матч уболівальників часто вже за декілька годин до початку матчу. При цьому заповнюються площі та інші громадські місця.

6. Забезпечення на стадіонах та прилеглих до них територіях багатоступеневих контрольних зон за схемою: контроль за зовнішньою територією – контроль за квитками – контроль за доступом на спортивну споруду – контроль за спортивною спорудою, секторами на трибунах, місцями для глядачів – контроль за безпосереднім місцем проведення змагань.

7. При проведенні оперативного спостереження поліція США, ФРН, Франції та багатьох інших країн останніми роками активно використовує можливості стаціонарного відеоконтролю за прилеглою до об'єкта проведення заходу, трибунами й внутрішніми приміщеннями споруди, що дає змогу оперативно оцінити ситуацію та визначити правопорушників і небезпечні предмети, за допомогою яких можуть бути скоєні правопорушення й злочини [3]. Ефективним запобіжним засобом є також демонстративна зйомка розвитку подій на секторах.

8. Загалом на теперішній час у країнах – членах ЄС діє розроблена та очолювана Робочою групою ЄС з поліцейського

співробітництва (PCWP) розгалужена система протидії явищу футбольного хуліганства [5]. Базове функціональне навантаження цієї системи покладається на органи та підрозділи декількох рівнів:

- районні відділи поліції – офіцери футбольної розвідки (ОФР) та “спотери” – у контексті роботи міліції України із забезпечення громадського порядку при проведенні футбольних матчів термін “спотер” необхідно вживати для позначення не посади, а функції, яку виконує відповідний працівник міліції;
- поліцейські управління – розвідувальні бюро;
- національний рівень – Національний футбольний інформаційний пункт (НФІП).

Поняття “спотер” охоплює виконання цілою системою служб та окремих посадових осіб функцій пошуку й фіксації фактичних даних про протиправні дії окремих футбольних уболівальників і їх груп [2, с. 42].

Роботу споттерів щодо запобігання вчиненню злочинів та правопорушень при проведенні футбольних матчів слід розглянути, поділивши заходи, до проведення яких залучаються спотери, на чотири групи:

- **при підготовці до матчу** спотер виконує такі завдання: збирає інформацію щодо очікуваного відвідання футбольного матчу уболівальниками та їх можливої поведінки, оцінює ризики безпеки проведення матчу; планує заходи щодо забезпечення громадського порядку при проведенні футбольного матчу; контролює виділення відповідними підрозділами ОВС особового складу для забезпечення громадського порядку при проведенні футбольного матчу; проводить передматчеві зустрічі з уболівальниками; бере участь у передматчевій нараді з питань безпеки проведення футбольного матчу;
- **у день проведення матчу** спотер виконує такі завдання: зустрічає, супроводжує та контролює поведінку уболівальників команди-гостей при їх прибутті до та відбутті з населеного пункту проведення футбольного матчу, переміщенні його території, перебуванні в громадських місцях та на стадіоні (такі заходи здійснюються в постійній взаємодії з підрозділами Державтоінспекції та транспортної міліції (лінійні органи в аеропортах та на залізничних вокзалах), а також спотерами ГУМВС, УМВС регіону команди-гостей); супроводжує та контролює поведінку уболівальників команди-господарів при їх переміщенні територією населеного пункту проведення футбольного матчу, перебуванні в громадських місцях та на стадіоні (такі заходи здійснюються в постійній взаємодії з підрозділами Державтоінспекції та патрульної служби); здійснює моніторинг ре-

сурсів футбольних уболівальників у мережі Інтернет;

- **у дні між матчами** спотер виконує такі завдання: здійснює моніторинг прийнятих рішень за адміністративними матеріалами та кримінальними провадженнями щодо правопорушень, учинених під час проведення футбольних матчів або у зв'язку з ними; наповнює базу даних “Проблемний уболівальник” та коригує наявні в ній відомості; організовує висвітлення в засобах масової інформації відомостей про інциденти за участю уболівальників; організовує проведення профілактичної роботи з особами, які перебувають на обліку в базі даних “Проблемний уболівальник”; оновлює характеристики уболівальників команд “Прем'єр-ліги” відповідного регіону з урахуванням інцидентів за участю цих уболівальників; здійснює моніторинг ресурсів футбольних уболівальників у мережі Інтернет; аналізує результати роботи групи спотерів та вносить керівництву відповідного ГУМВС, УМВС пропозиції щодо її вдосконалення;

- **на виїзних матчах** спотер виконує такі завдання: збирає інформацію щодо очікуваного відвідання футбольного матчу уболівальниками команди-гостей та їх можливої поведінки; супроводжує й контролює поведінку уболівальників команди-гостей при їх подорожуванні до населеного пункту проведення футбольного матчу та в зворотному напрямку, переміщенні його територію, перебуванні в громадських місцях і на стадіоні [4].

Значення запобігання злочинам та правопорушенням було зрозуміло ще мислителю античності та Нового часу. Цезаре Беккарія писав: “Краще запобігати злочинам, ніж карати за них. Це є метою будь-якого гарного законодавства, яке, по суті, є мистецтвом вести людей до найвищого щастя чи до якомога меншого нещастя, якщо міркувати з погляду співвідношення добра і зла в нашому житті” [1, с. 123].

Розвиток спорту – одна з основ національного благополуччя, і здоров'я нації залежить від неухильного збільшення кількості і якості спортивних заходів, лівову частку яких становлять футбольні матчі різних рівнів, що проводяться в країні. Слід чекати, що для багатьох територіальних органів внутрішніх справ завдання із забезпечення громадського порядку в період проведення масових заходів спортивного характеру поступово трансформуються в повсякденну діяльність.

Таким чином, з метою ефективного вирішення правоохоронних завдань під час проведення масових заходів спортивного характеру, зокрема футбольних матчів, необхідні узгоджені дії всіх суб'єктів забезпечення безпеки та правопорядку, що є можливим лише при комплексному застосуван-

ні сил і засобів органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів у межах спеціальної операції за зразком практики напрацьованої поліцією країн Європи. Спільні дії, спрямовані на забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення футбольних матчів, повинні здійснюватись на всіх етапах підготовки й проведення спеціальної операції.

Список використаної літератури

1. Беккарія Ч. Про злочини і покарання / Ч. Беккарія. – М., 1995.
2. Комісаров О.Г. Узагальнення досвіду роботи поліції країн – членів ЄС у середовищі футбольних уболівальників / О.Г. Комісаров, Д.А. Мовчан // Проблеми психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році : матеріали міжнародної наук.-практ. конференції (Україна, м. Харків, 17 листопада 2010 р.). – Х. : Академія внутрішніх військ МВС України, 2010. – С. 42–45.
3. Макуев Р.Х. Проблемы применительной деятельности милиции в экстремальных условиях / Р.Х. Макуев. – М. : Академія МВД РФ, 1992.
4. Пропозиції щодо організації роботи споттерів у системі МВС України.
5. Резолюції Ради ЄС від 03.06.2010 р. № 2010/С 165/01 "Про оновлення посібника з рекомендаціями щодо міжнародного поліцейського співробітництва та заходів з попередження і контролю насилья та порушень порядку у зв'язку з футбольними матчами міжнародного характеру, в яких хоча б одна з країн є членом ЄС".

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013.

Покайчук В.Я. Предупреждение совершения преступлений и правонарушений во время проведения футбольных матчей

В статье рассматриваются проблемы деятельности сил охраны правопорядка по предупреждению совершения преступлений и правонарушений во время проведения футбольных матчей.

Ключевые слова: органы внутренних дел, футбольный матч, специальная полицейская операция, офицер футбольной разведки, споттер, Национальный футбольный информационный пункт, сегрегация болельщиков, международные футбольные матчи.

Pokaichuk V. Prevent the commission of crimes and offenses during football match

To date, based on the research experience of the police during the football championships in 2004, 2006, 2008, police officers Ukraine and Poland during the finals of the European Football Championship (Euro 2012) and based on the experience of international football matches Ukraine football clubs in the Champions League (UEFA Champions League) and the UEFA Europe League (UEFA Europe League) should pay attention to the actual moving forces of law and order during mass events sports character mode special operations, which is a reaction to the problems of the air 'associated with public disorder and hooliganism by the fans, the ability to commit an act of terrorism, crimes against life, health, freedom, honor and dignity, property, public order and morality.

The study is a detailed analysis of the practice of public order during football matches in Ukraine and the rationale and need for practical synthesis of ideas about public order during football matches that have been established in the practice of the police in Europe.

We believe that safety and order during football matches is achieved, above all, a comprehensive approach to the problem of hooliganism and violence, use of weapons, explosives and other dangerous objects from the fans.

Secondly activities in this area should begin to conduct preventive work among football fans and the prevention of offenses and crimes.

In summary it should be noted that to solve the problems of law enforcement during sporting events nature, including football matches, requires concerted action of all stakeholders to ensure safety and security, which is possible only through an integrated application capabilities of the internal Affairs and other law enforcement officers in the special operations modeled worked out police practices in Europe. Joint action to ensure safety and order during football matches should be implemented at all stages of the preparation and conduct of special operations.

Key words: police, football match, a special police operation, officers football intelligence, spotter, National Football Information Point, segregation of fans, international football matches.